

transportation and logistics, product use, disposal or processing). If these conditions are met, the main goal will be to develop and operate on a sustainable basis.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халіна В. Ю., Устіловська А. С., Гончаренко П. І., Ветрова В. В. Адаптація механізму впровадження «зелених» закупівель до вітчизняних економічних умов. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7004>.

2. Що і як закуповують найбільші автодорожні комунальні підприємства. URL: <https://eidos.org.ua/novyny/scho-i-yak-zakupovuyut-najbilshi-avtodorozhni-komunalni-pidpryjemstva>.

REFERENCES

1. Khalina, V.Yu., Ustilovska, A.S., Honcharenko, H.I., Vetrova, V.V. (2019). Adaptacziya mekhanizmu vprovadzhennya «zelenikh» zakupivel do vitchiznyanikh ekonomichnikh umov. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7004> [In Ukrainian].

2. Shho i yak zakupovuyut najbilshi avtodorozhni komunalni pidpriyemstva. URL: <https://eidos.org.ua/novyny/scho-i-yak-zakupovuyut-najbilshi-avtodorozhni-komunalni-pidpryjemstva> [In Ukrainian].

Клімова Галина Павлівна

доктор філософських наук, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6533-199X

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ

Розглядаються особливості інноваційного суспільства як нового типу соціального розвитку. Розкриваються проблеми становлення дослідниць-

кого університету як модифікації класичних університетів в умовах сучасних глобальних викликів. Даються основні характеристики дослідницьких університетів. Аналізується інноваційна інфраструктура дослідницького університету, яка інтегрує основні компоненти його інтелектуальної діяльності. Розкривається тенденція посилення інтеграції національних дослідницьких університетів для вирішення світових проблем.

Ключові слова: інноваційне суспільство, національна інноваційна система, дослідницький університет, інноваційна інфраструктура дослідницького університету.

Klimova Galina

*PhD., professor Department of Sociology and Political Science
Yaroslav Mudryi National Law University,
Leading Researcher at Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development NALS of Ukraine*

THE RESEARCH UNIVERSITY: PROBLEMS OF ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT

The features of innovative society as a new type of social development are considered. The problems of becoming a research university as a modification of classical universities in the face of modern global challenges are revealed. The main characteristics of research universities are given. The research infrastructure of the research university, which integrates the main components of its intellectual activity, is analyzed. The tendency of increasing integration of national research universities to solve world problems is revealed.

Keywords: innovation society, national innovation system, research university, innovation infrastructure of research university.

В умовах інтенсивного прискорення технологічного розвитку світової економіки і загострення конкуренції на світовому ринку перед Україною стоїть невідкладне завдання виходу на траєкторію стійкого і збалансованого переходу до інноваційної стадії економічного розвитку і створення відповідної до неї інфраструктури постіндустріального суспільства.

Як свідчить досвід індустріально розвинених країн, становлення інноваційного суспільства розпочинається з формування національної інноваційної системи, орієнтованої на отримання і використання нових наукових знань, сприяння розвитку передових технологій, НДДКР, підвищення якості людського капіталу [1, с. 20–21].

Одним із креативних компонентів національної інноваційної системи є університети, які покликані готувати висококваліфікованих кадрів для інноваційної сфери, активно займаються науковою діяльністю, генерацією нового знання і технологій.

Сучасні університети існують в умовах стрімко мінливих реалій сучасного світу, які складають сукупність історично безпрецедентних глобальних викликів, перед обличчям яких університети втрачають стандартні моделі самообґрунтування. Одним із перших дослідників, які віднесли песимістичний діагноз стану класичних університетів в епоху транснаціональної глобальної економіки, «академічного капіталізму» і інституціонального прагматизму, став англійський вчений Білл Рідінгс. У своїй фундаментальній праці «Університет в руїнах», він відмічає, що теперішній університет – це інститут, який втрачає потребу в трансцендентному обґрунтуванні своєї функції, яка підкорюється тільки логіці інституціонального прагматизму [2, с. 365]. Тим самим, Б. Рідінгс засвідчив кризу в основі класичної університетської ідеї, а його метафора «мешкання на руїнах» стала одним із синонімів самовідчуття представника академічної університетської сфери, який заткнувся з неминучими і фундаментальними трансформаціями вищої освіти на кінець ХХ ст.

Зрозуміло, що модернізація класичних університетів неминуча. Її результатом постало виникнення дослідницьких університетів.

Будучи модифікацією класичних університетів, дослідницькі університети головний акцент у своїй діяльності роблять на забезпеченні безперервної взаємодії освіти і наукових досліджень. Наукові дослідження в значній мірі використовуються для розвитку інноваційної економіки.

До середини ХХ ст. університети були, в більшій ступені, освітніми установами. Наукові дослідження в них проводились несистематично і носили в основному прикладний характер. Відірваність осві-

ти від науки була нормою для того часу. Університети забезпечували економіку якісною робочою силою. Для майбутнього спеціаліста не обов'язково було поєднувати навчання з дослідницькою діяльністю.

Але у другій половині XX ст., коли наука почала перевтілюватися у безпосередню виробничу силу, в університетах починає усвідомлюватися необхідність розвитку власних фундаментальних досліджень, важливість здійснення інтеграції освіти і науки. Університети, спираючись на бюджетне фінансування, починають займатися науковими розробками, і, передусім, фундаментальними. При цьому навчання залишається їх основною функцією.

Засновником дослідницьких університетів і лідером щорічних Нобелівських премій за наукові дослідження є США.

Наприкінці XX ст. в американських університетах на основі інтеграції наукових досліджень і викладання відбулася перша «академічна» революція. На сьогодні у провідних університетах США відбувається друга академічна революція, тобто здійснюється перехід від парадигми, що заснована на баченні знання як суспільного блага, до так званому режиму «академічного капіталізму», для якого характерна комерціалізація наукових досліджень і їх результатів, інтеграція академічного і підприємницького сектора.

На сьогодні американська система вищої освіти нараховує 4,3 тис. закладів вищої освіти. Ядром цієї системи є 250 дослідницьких університетів. Вони проводять фундаментальні наукові дослідження і фактично складають основу наукового потенціалу країни. Це дозволяє США займати провідні світові позиції в науці і економіці.

Кількість дослідницьких університетів в інших країні також невелике відносно загального числа ЗВО. Так, в Китаї налічується близько 100 дослідницьких університетів при загальній кількості приблизно 5 тис. закладів вищої освіти. У Індії функціонує 10 таких університетів з наявних 18 тис. ЗВО. Ці учбові заклади проводять найбільший об'єм оригінальних досліджень як фундаментальних, так і прикладних і отримують найбільше фінансування для проведення своєї науково-дослідної роботи [3, с. 25–26].

У складі дослідницьких університетів таких країн, як США, Великобританія і Німеччина, зосереджена близько половини усіх

учених. Їх доля в проведенні НІОКР складає від 14,5% досліджень в Японії до 25 % в окремих країнах Європи (Нідерланди, Бельгія). В усіх розвинених країнах університети виконують не тільки наукову і освітню функцію у складі національної інноваційної системи, але виступають важливим елементом формування кластерних регіональних інноваційних підсистем. У системі «університет – промислові групи» науково-дослідницька діяльність лягає в першу чергу на дослідницький університет, так як у нього зосереджена основна фундаментальна і прикладна база з інноваційної тематики. Через венчурні компанії дослідницькі університети мають можливість ефективно і оперативно здійснювати трансфер знання в нові технології. У свою чергу, фінансування дослідницьких університетів з боку держави і приватного бізнесу безпосередньо залежить від результатів їх науково-дослідницької діяльності [1, с. 34].

У цілому основні характеристики дослідницьких університетів такі:

- висока доля науки в бюджеті ЗВО;
- проведення широкого спектру фундаментальних і прикладних досліджень;
- наявність закордонних професорів світового рівня (30–60 %);
- залучення іноземних студентів (не менше 18 %);
- домінування численності аспірантів над студентами;
- співвідношення студентів і викладачів складає 6 : 1 (в «звичайних» університетах – 12 : 1);
- післявузівська система перепідготовки і підвищення кваліфікації;
- наявність розвиненого кампусу і інноваційної інфраструктури тощо.

Дослідницькі університети для виконання науково-дослідницької функції мають розвинену інноваційну інфраструктуру. Вона є комплексом взаємопов'язаних інституцій (структур), що забезпечують реалізацію інноваційної діяльності університету, інтегровану сукупність освітніх програм різного рівня, що націлені на формування комплексу компетентностей, необхідних для успішної інноваційної науково-педагогічної діяльності.

Інноваційна інфраструктура інтегрує чотири компоненти інтелектуальної діяльності дослідницького університету. Це:

- освіта (інноваційні освітні програми);
- науково-виробничі потужності (студентський бізнес-інкубатор, технопарк, лабораторії тощо);
- структури, що підтримують інноваційну діяльність (офіси трансферу і комерціалізації результатів інноваційної діяльності);
- структури, що забезпечують управління інноваційною діяльністю і інноваційною інфраструктурою.

Досвід розвинених країн, передусім США, вказує на те, що інноваційна інфраструктура університету не є єдиною і незмінною для всіх університетів, а, навпаки, вона надзвичайна гнучка. Вона реалізується з урахуванням особливостей самого університету (наприклад, форми власності, основних наукових і освітніх напрямів, що реалізуються університетом, його розмірів і територіального розташування тощо), а також у відповідності з економічними, ресурсними і законодавчими особливостями міста чи штату, де цей університет розташований.

Тому, формуючи інноваційну інфраструктуру, дослідницький університет робить акцент на пріоритетному розвитку тих її компонентів, які в найбільшій ступені відповідають його місії, меті і завданням.

В даний час дослідницькому університету, стратегічна місія якого полягає у сприянні динамічному розвитку науково-технологічного комплексу країни і забезпеченні його необхідними людськими ресурсами, відводиться роль генератору інновацій. Підтвердженням дослідницького статусу університету є не тільки його спроможність здійснювати фундаментальні і прикладні дослідження, але й спроможність забезпечувати ефективний трансфер наукових досягнень в економіку, комерціалізувати отримані результати інтелектуальної діяльності.

У ХХІ ст. спостерігаються тенденції виходу напрямів діяльності дослідницьких університетів за національні межі, а також посилення їх інтеграції для вирішення світових проблем. Наприкінці 2005 р. був створений Міжнародний альянс дослідницьких університетів

(International Alliansof Research). У його склад увійшли 10 провідних наукоємних університетів світу (Австрійський, Кембриджський, Оксфордський, Каліфорнійський, Єльський, Пекінський, Токійський, Копенгагенський, національний університет Сінгапура і Швейцарська вища технічна школа Цюріха). На цей час вони співробітничать за такими напрямками, як зміна клімату на планеті, старіння і довголіття населення, здоров'я, глобальна безпека, стійкий розвиток міст тощо.

Таким чином, сучасні національні дослідницькі університети мають великий інтелектуальний потенціал. Вони виконують важливу місію в регіонах, країнах, у світі не тільки в галузі економіки, але й в інших галузях суспільного життя. Тенденції глобальної кооперації та інтеграції національних дослідницьких університетів, що намітилися, будуть сприяти нових досягненням у світовій освіті та науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клімова Г. П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні*: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. С. 8-40.
2. Ридингс Б. Университет в руинах. Москва: ВШЭ, 2010. 304 с.
3. Philip G/Altbach, JamilSalmi. The Road to Academic Excellence: The Making of World Class Research Universities. Washington: DC:TheWorldBank, 2011. С. 24- 32.

REFERENCES

1. Klimova, H.P. (2015). Innovatsiine suspilstvo – novyi istorychnyi etap tsyvilizatsiinoho rozvytku. *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini*. Yu.Ye.Atamanova (Ed.). Kharkiv: Pravo, 8–40 [In Ukrainian].
2. Ridings, B. (2010). *Universitet v ruinakh*. Moscow: VShE, 304 [In Russian].
3. Philip, G/Altbach, JamilSalmi. (2011). *The Road to Academic Excellence: The Making of World Class Research Universities*. Washington: DC:TheWorldBank, 24–32 [In English].